

 SCHOOL
TRUSTEE
ELECTIONS

Tūtohi Mahere Pōti 2019

Step forward
for our schools

“

Kei te tū
ahau hei
tuku i ōku
pūkenga

Ngā kaupapa

- 3 Kupu whakapuaki
- 4 Te whakahau pōti
- 5 Wātaka o ngā mahi
- 9 Te whakatenatena i ngā tāngata kia tū
- 12 Te whakatenatena i ngā tāngata ki te pōti
- 12 Te whakaputa i ngā pōti o te pōtitanga

He utauta
whakamahere
tino hira tēnei
pukaiti mā
ngā poari e
whakariterite ana
i ngā whakahau
pōtitanga kaitiaki
a tō rātau kura.

Kupu whakapuaki

Mā tātau e raranga ngātahi i te ao o āpōpō

E ngā mana, e ngā reo, e ngā hau e whā tēnā koutou, tēnā koutou, tēnā koutou katoa

Ko te whakatipu i ā tātau tamariki kia puāwai hei tino tangata tētahi mahi mā te tokomaha kia tika ai.

He wāhanga tō te whānau, te kura me te hapori whānui mō tēnei. He kete pūkenga, wheako, mōhio hoki kei tēnā, kei tēnā o tātau. Mā te poi poi me te whakatipu i ā tātau tamariki kia tipu hei tino tāngata me tiki atu e tātau ngā āwhina mai i ngā kete maha. Pērā i te noho ki te kai tahi, mā ngā rourou a tēnā, a tēnā ka oti he hākari nui ake ai te reka, ā, e tino mākona ake ai tēnā i te rourou kotahi noa iho.

Mēnā kei te pānui koe i tēnei tūtohi mahere pōti kua rite koe ki te eke hei kaitiaki mō te kura. Ahakoa ka tū anō koe, kei te whai rānei i ētahi atu whakapātari, tēnā rawa atu koe mō te whai wā mai, ā, tae atu ki ngā mahi i oti i a koe hei kaitiaki i roto i ngā tau e toru kua hipa.

Kāore e tino kitea ngā mahi a te poari kaitiaki, engari he mahi tino hira. Ko te poari kaitiaki te poari whakahaere i te kura, te tiaki me te hāpai i te uaratanga, te matakitenga me ngā uara o te kura e whakaatahia ana i roto i te tūtohiinga a te kura. Ka whakaū ngā poari kaitiaki ko te iho o tā tātau pūnaha mātauranga ko te rangatiratanga o tō rātau kura kei te hapori.

Kei mua tātau i te ao e pā ana ki te tikanga a Aotearoa o te whakauru mai i ngā mātua, ngā kaimahi me ngā ākongā ki te pōti i tō rātau poari kaitiaki kura. Kua whakahaerehia ngā pōtitanga ia toru tau mō ngā poari kaitiaki i ia kura kāwanatanga, kura tāuke hoki o Aotearoa mai i rā anō i te tau 1989, i raro i ngā whakahaere ōrite ki ngā pōtitanga pāremata, kaunihera hoki. Ko te rahinga kaipōti nui tuarua o tētahi tukanga manapori i Aotearoa ka uru ki tēnei, ā, ka kitea te tokomaha rawa o ngā kaitono - nui atu hoki i ngā pōtitanga mō tō tātau whare pāremata.

Mā te whakauru ki tēnei tukanga pōti ka noho koe ki waenganui pū o te pūnaha manapori o Aotearoa, me te iho o te mātauranga me te oranga o ā tātau tamariki.

I roto i ngā tau e toru kua hipa, i whakapau kaha tō poari kaitiaki ki te whakarite kei te tuku tō kura i te mātauranga tino pai rawa ki ngā tamariki i tō kura. Koinei te wā mō tō poari ki te whakaaroaro mō ngā pūkenga me ngā mōhio e hiahia ana e te poari hei whakawhānui ake i te anga whakamua kua taea e koe i ngā tau e toru kua hipa, ā, he pēhea tō whakawhitiwhiti me tō hapori kura ki te whakatenatena i ngā tāngata whai pūkenga, wheako, mōhio hoki hei tū mō ngā pōtitanga poari kaitiaki 2019. He mea nui tēnei mēnā he rerekē aua wheako, mōhio hoki mai i ōu. Me whakarite ō whakariterite ka whakaata te poari hou i te āhua kanorau o tō hapori, ā, ka tautika te wāhanga ki te ira tangata, mātāwaka hoki i tēpu o te poari.

Ka tuku āwhina whitake tā mātau tūtohi mahere

pōti mō ngā poari kaitiaki hei whakahaere i tētahi pōtitanga angitu, arā - ko tērā e kawē mai ana i tētahi poari kaitiaki e whakaata ana i ngā pūkenga pai rawa, wheako, mōhio hoki e tukuna ana e tō hapori kura. Hei whakatutuki i tēnei me whakaara e koe te tino hiahia me te whai wāhi mai i roto i tō hapori paetata.

He mea taketake ngā whakatau ka tukuna e koe mō te painga o ia ākongā i roto i tō kura me ngā whakatau hoki i runga i te mōhio ka tukuna e koe hei tautoko i tō tumuaki me ngā kaimahi.

Me whiwhi ā tātau tamariki i ngā mea pai rawa!

Mā te ahurei o te tamaiti tātau e ārahi i roto i ā tātau mahi

Ngā mihi

Nā

Lorraine Kerr MNZM

Perehitini

New Zealand School Trustees Association

Te whakahau pōtitanga

Koinei te kaupapa o te pōtitanga ko tēnei, "Me tū ake mō ō tātau kura".

He wāhanga tino taketake tō ō tātau poari kura i roto i ngā kura o Aotearoa, ā, tae atu hoki ki te hapori whānui. I tēnei tau kei te whakatenatena mātau i ngā tāngata kia tū mai mō ā rātau tamariki, mokopuna me te hapori kia whaitake ai. Ko te whāinga o tēnei whakahau he whakapiki i te mōhio me te mārama ki ngā painga o te noho hei kaitiaki kura me te kukume mai i ngā tāngata hou hei kanohi mō tō rātau hapori ki te poari o te kura.

Hei āwhina ki te whakapiki i te mōhio me te mārama ki ngā pōtitanga e heke iho i roto i tō hapori, kua whakaputahia e mātau ngā rauemi whakatairanga kei runga i te [paetukutuku pōti kaitiaki](#).

Ka taea e koe te whakamahi hei:

- Whakatītina i te pōtitanga ki ngā mātua me te hapori whānui
- Tautoko me te whakatenatena i ētahi atu kia tū
- Whakatenatena i ngā mātua kia pōti rātau
- Ka taea e tō poari ngā mema o te hapori te tonono kia uru mai ki ā rātau hui poari kia mārama ake ai rātau ki te mahi a tētahi poari kura.

Ānei ngā mea nui hei whai māu kia tutuki ai te whakahau:

- E tino mōhio ana te kura me te hapori mō te tukanga pōtitanga me te mahi a ngā kaitiaki;
- He tautika ngā pūkenga me ngā wheako, ira tangata, mātāwaka hoki o ngā kōharinga;
- E hiahia ana he pōtitanga;
- He kaha te whai wāhi mai o ngā mātua ki te pōti; ā,
- He whakakanohitanga ngā kaitiaki i pōtihia nō tō rātau hapori.

Kei te tū ake ahau mō taku hapori.

Wātaka o ngā mahi

Kei roto i ngā whārangi e whai ake ko tētahi rārangitanga o ngā mahi hei whai mā ngā poari i ia marama hei takatū mō te pōtitanga.

Kia mōhio mai, ina tohua he rā ture, mā ngā kura tēnei e whakamahi ana i te rā pōtitanga noa o te 7 o Pipiri 2019.

Poutūterangi		
Tūmahi	Kōrero	Rā
Tīpakohia he rā pōtitanga	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua whakarite ka tuhia tēnei i roto i ngā meneti hui a te poari Ko te rā pōti noa ko te 7 o Pipiri 2019. Ka hāngai ngā whakahau ā-motu me ngā whakaaturanga i tēnei rā. Ka māmā ake ki te nuinga o ngā poari te whakarite i ā rātau pōtitanga kia whai hua ai ngā whakaaturanga, ngā mōhiohio me ngā tautoko e hāngai ana ki tēnei wā. Hei tiro i te hōtaka pōtitanga mā te rā pōtitanga noa, tirohia te whārangiāinga paetukutuku pōtitanga kaitiaki. Ka hiahia pea ngā poari i tētahi rā pōti i waenga i te 17 o Haratua 2019 me te 21 o Pipiri 2019. Mō ngā āwhina mō te waihanga i tētahi hōtaka pōtitanga tirohia te utauta whakamahere pōtitanga kei te paetukutuku pōtitanga kaitiaki. 	Hei te mutunga o Poutūterangi (e marohitia)
Tohua he āpiha whakahoki pōti	<ul style="list-style-type: none"> Me whakarite kua rēhita tō āpiha whakahoki pōti ki te paetukutuku pōtitanga kaitiaki kia āhei atu ai ki ngā puka, ngā mōhiohio hira me ngā rauemi. Me whakarite kua oti i tō āpiha whakahoki pōti ngā kōwae whakangungu tuihono. Mō ētahi atu mōhiohio mō te tohu i tētahi āpiha whakahoki pōti tirohia te paetukutuku pōtitanga kaitiaki. 	Hei te mutunga o Poutūterangi (e marohitia) 1 o Haratua (ture)
Tohua he kaiwhakarite pōtitanga kaitiaki	<ul style="list-style-type: none"> Ka taea e tētahi mema poari onāiane engari kua tētahi kei te tū anō. Mō ētahi atu mōhiohio mō te tohu i tētahi kaiwhakarite kaitiaki tirohia te paetukutuku pōtitanga kaitiaki. 	Hei te mutunga o Poutūterangi (e marohitia)
Te whakarite mahere whakahau pōtitanga me te whakarewatanga	<ul style="list-style-type: none"> Whakamahia he huihuinga hei tīmata i tō whakahau. Me whakariterite mō tētahi whakahau pōtitanga. Me whakarite hui, whai wāhitanga hoki hei toro atu ki ngā kaitiaki ka tū pea. Me whakarite ka whiwhi ngā tāngata katoa e haere ana ki tō kura i te karere pōtitanga. 	Hei te mutunga o Poutūterangi (e marohitia ana)
Tīmataria te whakahau	<ul style="list-style-type: none"> Me whakauru tuhinga kōrero ki roto i te pānui a te kura. Tukuna he karere motuhake ki te kāinga ki ngā mātua me ngā kaitiaki e whakamahara ana i a rātau mō te pōtitanga e heke iho. Me whakarite kei te mōhio ngā kaimahi katoa mō te whakahau, ā, e whakatenatenahia ana ki te matapaki i tēnei me ngā mātua me ngā ākongā. Me puta he mihi tūmatanui ki ngā kaitiaki onāiane mō ā rātau mahi - me whakahuahua tonu i ngā mea i tutuki. Whakamaharatia ngā mātua mō ngā whakatutukitanga a te poari. Me mātua whakarite kei te whakahau koe mō ngā kaitiaki mātua, kaimahi hoki. 	Hei te mutunga o Poutūterangi (e marohitia ana)

Paengawhāwhā

Tūmahi	Kōrero	Rā
Me torotoro i te hunga he pai pea hei kaitiaki	<ul style="list-style-type: none"> • Kōrero ki ngā tāngata pai hei kaitiaki ka whakatenatena i ā rātau kia tū. • Me whakahoahoa ki ētahi atu i roto i te hapori whānui. • Tautuhia ngā kaiārahi hapori e whakautehia ana ka taea ngā kaitiaki pea te whakatenatena. • Whakapā atu ki ngā rōpū hapori. Me whakatū hui hapori whānui. • Me tiki tautoko mai i te iwi me ngā kaiārahi hapori. 	Putā noa i Paengawhāwhā 2019
Me haere tonu ngā whakahau	<ul style="list-style-type: none"> • Tukuna ngā mātārere/pukaiti mōhiohio ki tō hapori kura. • Tonoa ngā kaitiaki e marohitia ana kia haere ake ki tētahi hui a te poari ki te tiroiro. • Me whakatū ngā hui pōtitanga whakahoahoa motuhake me ngā hui mōhiohio - me whakauru mai te hapori whānui • Me whakaputa ngā tuhinga ki roto i te karere a te kura. • Me whakaaroaro ngā uiui poto me ngā kaitiaki onāiane mā o rātau wheako hei kaitiaki. • Me āwhina i tō kaiwhakarite pōtitanga ki te waihanga kōrero pāpāho pai • Me whakairi ngā pānui i te kura, i roto i te hapori hoki • Tukuna ngā reta ki ngā mātua me ngā kaitiaki e tono ana i a rātau kia tū • Me akiaki i tētahi whakahau ā-waha • Me tuari ngā mōhiohio mā ngā whai wāhitanga, ngā whakapātari me ngā hua o te noho hei kaitiaki. • Me whakaputa tūmatanui ngā whakatutukitanga a te kura me ngā mahere anamata mā te kura - me whakarite he mea tēnei e hiahia ana ngā tāngata kia whai wāhi mai. • Whakamōhio atu ki te hunga pāpāho mā ngā kaitiaki whakamere he pai hei rongō kōrero. • Me tiki tautoko mai i te iwi, ngā hāhi me ngā kaiārahi hapori. • Me hāngai tō whakahau ki ngā pūkenga me ngā huānga e hiahia ana e tō poari • Me mātua whakarite kei te whakahau koe mā ngā kaitiaki mātua, kaimahi hoki. 	Putā noa i Paengawhāwhā 2019
Me whakarite ka tohua, ka rēhitatia, ka whakangungua hoki tō āpiha whakahoki pōti	<ul style="list-style-type: none"> • Me whakarite kua rēhita tō āpiha whakahoki pōti ki te paetukutuku pōtitanga kaitiaki kia āhei atu ai ki ngā puka, ngā mōhiohio hira me ngā rauemi. • Me whakarite kua oti i tō āpiha whakahoki pōti ngā kōwae whakangungu tuihono. 	Hei te mutunga o Paengawhāwhā (mēnā kāore anō kia oti)
Me whakariterite mā te tono mā ngā kōharinga	<ul style="list-style-type: none"> • Me mātua puta te tono mā ngā kōharinga i mua o te 10 o Haratua 2019 (ture) • Me tohu te rā me tētahi huihuinga. • Me mātua whakarite kei te mōhio ngā tāngata ki ngā whakaritenga. • Me mātua whakarite ka taea te whakapā atu ki a koe mēnā he pātai ā ētahi. 	Putā noa i Paengawhāwhā 2019

Haratua

Tūmahi	Kōrero	Rā
Me haere tonu ngā whakahau	<ul style="list-style-type: none"> Whakaaturia ngā kōrero mō ngā kaitono i te kura Me whakariterite i ngā hui 'tūtaki i ngā kaitono' Whakamōhio atu ki te hunga pāpāho mō ngā kaitiaki whakamere he pai hei rongo kōrero. Me tiki tautoko mai i te iwi, ngā hāhi me ngā kaiārahi hapori. Me kōrero atu ki ngā mātua me ngā kaimahi he mea hira kia pōti rātau Me whakarite ka tukuna ngā pukaiti/mātārere ki ngā matua katoa - ka taea pea e ngā kaiako te tuku mahi kāinga mā ngā akonga hei tuku atu i ēnei ki ō rātau mātua. Me mātua whakarite kei te whakahau koe mō ngā kaitiaki mātua, kaimahi hoki. 	Putā noa i Haratua 2019
Tono mō ngā kōharinga	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua puta te tono mō ngā kōharinga i mua o te 10 o Haratua 2019 Mō ētahi atu mōhiohio mō te whakatenatena i ngā tāngata ki te kōhari i a rātau anō, i tētahi atu rānei tirohia ngā whārangi 10-12 o tēnei tūtohi mahere pōti 	10 Haratua 2019 (ture)
Me whakahau ngā kōharinga ka tae mai	<ul style="list-style-type: none"> Me whakarite ka whakahouhia e tō āpiha whakahoki pōti te maha o ngā kōharinga kei te paetukutuku pōtitanga kaitiaki i ia wiki Me mātua whakarite ka whakamōhio haere tō āpiha whakahoki pōti i te poari mō ngā kōharinga ka whiwhi ia 	Putā noa i Haratua 2019
Whakapā atu ki te rōpū Ngā Kaitohutohu Pōtitanga a NZSTA	<ul style="list-style-type: none"> Mēnā ka iti iho i te 3 ngā kōharinga tika ka tae mai hei te 20 o Haratua 2019 me whakapā atu koe ki te rōpū ngā kaitohutohu pōtitanga a NZSTA. 	20 Haratua 2019 (e marohitia ana)
Ka kati ngā kōharinga	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua whakarite ka katia e tō āpiha whakahoki pōti ngā kōharinga hei te pouputanga o te rā, 24 o Haratua 2019 I muri i te katinga o ngā kōharinga me whakamōhio atu te āpiha whakahoki pōti ki te poari mēnā e hiahia ana he pōtitanga 	24 Haratua 2019 (ture)
Tohaina ngā pepa pōti	<ul style="list-style-type: none"> Me whakarite kua rite tō āpiha whakahoki pōti ki te tohatoha i ngā pepa pōti hei te 29 o Haratua 2019 	29 Haratua 2019 (ture)
Me akiaki i ngā mātua me ngā kaimahi ki te pōti	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua whakarite kei te mōhio rātau ki te rā kati mō te pōti 	Te pito o Haratua

Pipiri

Tūmahi	Kōrero	Rā
Me akiaki i ngā mātua me ngā kaimahi ki te pōti	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua whakarite kei te mōhio rātau ki te rā kati mō te pōti 	29 Haratua - 7 Pipiri 2019
Te Rā Pōtitanga	<ul style="list-style-type: none"> Ka kati ngā pōtitanga hei te pouputanga o te rā o te 7 o Pipiri 2019 	7 Pipiri 2019 (ture)
Tatauhia ngā pōti ka whakapuaki i ngā otinga	<ul style="list-style-type: none"> Me mātua tatauhia ngā āpiha whakahoki pōti i ngā pōti me te whakapuaki i ngā otinga o te pōtitanga Me whakarite ka tukuna ngā otinga o te pōtitanga ki te heamana o te poari, te hunga pāpāho, ā, me whakauru ki te pānui a te kura. Me whakarite ka whakamōhiotia atu ngā kaitono i waimarie, kāore rānei 	13 Pipiri 2019 (ture)
Ngā Āpitihanga	<ul style="list-style-type: none"> Me whakarite kua oti i te āpiha whakahoki pōti te āpitihanga 1 me te āpitihanga 2 i runga i te paetukutuku a te paetukutuku pōtitanga. 	13 Pipiri 2019
Ka uru ngā kaitiaki ki ō rātau tūranga	<ul style="list-style-type: none"> Ka uru ngā kaitiaki ki ō rātau tūranga hei te 14 o Pipiri 2019 Me tuku mihi atu ki te poari hou Tukuna atu he reta whakaū ki ngā kaitiaki hou me ngā mōhiohio e pā ana ki te tukanga arataki mai me ngā taipitopito o te hui tuatahi Me whakaaroaro mō tētahi hui whakawhiti mai i te poari tawhito ki te poari hou 	14 Pipiri 2019 (ture)
Tēnā rawa atu koe	<ul style="list-style-type: none"> Me mihi ki ngā kaiāwhina Me tuku mihi ki nga mema poari ki te mutu 	I mua o te mutunga o Pipiri 2019

Te whakatenatena i ngā tāngata kia tū

Ko te tikanga pai rawa mō te whakatenatena i ngā tāngata kia tū ko te whakarite ka rongorātau mai i ngā kaitiaki mō ngā panonitanga ka taea e rātau mō tō rātau kura me ngā ākongā katoa i tō rātau kura.

Ngā tautoko mai i te hapori

He maha ngā rōpū hapori ka taea e koe te whakapā atu ki te tuari i te kōrero - ngā rōpū pērā i:

- Ngā mātua me ngā kaitiaki i tō kura.
- Ngā rōpū mātua i tō kura me tō hapori.
- Hapori Māori, iwi, hapū, marae.
- Ngā hapori o Te Moananui-a-Kiwa.
- Ngā hapori rerenga, kaiheke hoki
- Ngā kura tautoko me ngā kura kōhungahunga.
- Ngā hāhi o tō rohe.
- Grey Power me Probus.
- Ngā whakahaere ratonga, hei tauira Lions, Rotary.
- Ngā whakahaere rāngai tuawhenua.
- Ngā rōpū pakihī pērā i te Chamber of Commerce.

Me kōrero atu ki a rātau mō ngā kaupapa onāiane me ā muri ake nei i te kura, he aha nga whakapakaritanga kua oti i ngā kaitiaki, ētahi kōrero mō ngā kaitiaki onāiane, me te whakarārangi i te hiranga o tēnei mō te mātauranga o ngā tamariki kia whaitake ai te poari. Me akiaki i a rātau kia tū, te kōhari i tētahi atu, te tautoko i tētahi atu kia tū.

Ko te maha o ngā whakahaere he whai i ngā tāngata matatau, mōhio hoki ka pai rawa atu mō tō poari. Ko ngā tāngata pērā i te heamana o te marae he mōhio nei ki ngā tāngata maha rerekē. Kia maumahara anō he tāngata kua uru ki te ahungarua ka taea o rātau wheako me ngā pūkenga te whakamahi hei tino tautoko i te tūranga kaitiaki. Ka taea e koe ngā whakahaere hapori te whakatenatena kia whakaurua atu ngā mōhiohio ki ā rātau pānui.

Mā te whai whakaaro ki te āhua kanorau o tō haporikura ka āwhina i a koe ki te hiki i te mana o te pōtitanga, me te akiaki i ngā tāngata kia tū. Me hono atu ki ngā huihuinga hapori onāiane me te whakaputa i te kōrero. Ka taea e koe āu ake hui hapori te whakatū hei kōrerorero mō te pōtitanga. Ka āwhina tēnei i a koe kia whānui ake tō toro ki ngā tāngata.

Me whakapau kaha ki te whakauru mai i ngā rōpū hapori katoa, me te whakauru i te PTA, ngā kura tautoko me ngā kura kōhungahunga hei whakarite kei te noho mōhio rānei, kei te whai wāhi mai hoki.

Me whiwhi mōhio anō mō te tūranga o tētahi kaitiaki kura

He kaupapa a Kōrari i hangaia mā ngā mātua tauhou ki tētahi poari kura, ā, kei te rapu mōhio mō te tūranga o te kaitiaki. Me whakatenatena i ngā mātua kia rēhita mō Kōrari ki te paetukutuku pōtitanga kaitiaki.

Me whakatū he pō motuhake (kia rua wiki i mua i te whakatuwheratanga o ngā kōharinga)

Te whakariterite

- Whakamahia ngā ākongā ki te waihanga i ngā pānui hei whakatairanga i te huihuinga me te whakairi haere i te kura me te hapori.
- Me mahi ētahi o ngā pānui hei tono ka tuku atu ki ngā whānau katoa o te kura.

Te huihuinga

- Me hora he paramanawa i roto i te hōro, akomanga rānei.
- Ka kōrero te heamana o te poari me te tumuaki ki ngā mātua me ngā ākongā.
- Tukuna he uiui ki ngā mātua hei tohu i tō rātau hiahia ki te tū.

He reta mai i te poari

Ko te reta a te poari ki ngā mātua ka pūrongo pea mō te wā onāiane o te poari me te akiaki i ngā tāngata kia tautokona ngā pōtitanga me te whai whakaaro ki te tū. Ka kōrero pea mō ēnei:

- He aha nei te kaupapa o te noho hei mema poari.
- Ngā whakatutukitanga o te poari.
- Tēnā rawa atu koutou ngā kaimahi, ngā mātua, te PTA, nga mema o te poari, me ngā ākongā.
- He whakamārama mō te pōtitanga me ngā rā hira.
- Ko te matakitenga me te anamata mō te kura.
- Kei hea ngā mōhiohio pōtitanga.
- Ngā mōhiohio mō ngā huihuinga pōtitanga e heke iho.

Ngā mahinga kura

Me whakamahi ngā mahinga kura katoa hei whakamōhio atu ki ngā mātua mō te pōtitanga e heke iho me te akiaki i a rātau kia whai whakaaro kia kōharitia tō rātau ingoa. Me mātua whakarite ka puta tētahi pānuitanga mō te pōtitanga i tētahi o ngā hui a te kura; me whakamahi ngā huihui pērā i te "tūtaki ki ngā kaiako" hei kōrero mō te pōtitanga. Mēnā kei te whakatūhia e koe he pō whakarite mahere, whakawhitihiti rānei, koinā te wā pai hei whakatenatena kia tautokona te poari e ngā mātua.

He pai ngā rā whakataetae kauhoe me te kaiaka hei kōrero mō te pōtitanga. Ko ngā mātua me nga kaitiaki kei te haere ki aua huihuinga ko rātau pea ngā tāngata ka tū hei ara tautoko atu anō i te kura. Me whakarite kei te whiwhi tautoko ake, me te wātea mai o ngā mōhiohio arowhānui.

Mā ngā whakaaturanga kura rātau e kukume mai

- Me pōwhiri mai ngā tāngata ki tētahi whakaaturanga i te kura.
- Me hora he paramanawa.
- Me wātea mai ngā mōhiohio i taua pō, ā, hei heri atu hoki.
- Me whakarite kei reira ngā mema katoa o te poari onāiane ki te whakamōhio atu ki a rātau me te kōrero o paki mō te poari.
- Me whakarite ka whaiwhaihia e tētahi ngā kaitono pea i roto i te 48 haora.
- Tukuna atu ētahi atu mōhiohio ina hiahia ana.
- Pōwhiritia ētahi kaitono pea ki tētahi hui poari.
- Haere ki te kite i ngā kaitono pea i te kāinga.

Kōrero ā-waha

He tikanga tino whaitake te whakamahi i te kōrero ā-waha hei whakawhiti kōrero. Me whakatenatena i te poari ki te matapaki i ngā pūkenga me ngā wheako e whakapono ana rātau me tino whiwhi i ngā kaitiaki, ā, kia kitea hoki i te tēpu o te poari. Me whai whakaaro ki ngā pūkenga, mōhiotanga, ira tangata me ngā whakaritenga mātāwaka e hiahia ana koe.

Me tono ia kaitiaki kia tohua kia rima ngā tāngata ki ō rātau whakaaro e whai ana i ngā pūmanawa kia noho hei kaitiaki mā te whakamahi i ngā paearu kua tautuhia. Me pātai ki a rātau ki te kōrero ki ēnei tāngata mō te pōtitanga, ā, me te tū hei kaitiaki. Ka whai whakaaro pea rātau ki te āwhina i ēnei tāngata ki te whakakā i tētahi puka kōhari, te whakatakoto rānei i te tono kia kōharitia rātau hei tohu i tōna tino pono ki ō rātau pūmanawa (mēnā kei runga rātau i te rārangi mātua).

Me pātai ki aua tokorima kia kōrero ki ētahi atu tokorima, ā, ka whai haere i tērā tauria.

Ko te tikanga ka taea e aua tāngata katoa tētahi mātārere/pukaiti mōhiotanga te tuku haere - tētahi tono rānei ki tētahi hui kura e aro ana ki te pōtitanga.

He mea nui kia kitea e koe ngā whāruarua i roto i tō 'rārangi kōrero ā-waho' me te whiriwhiri ka pēhea tō whakarite ka whiwhi tēnei rōpū, ēnei tāngata rānei i te karere.

E kī ana ngā kura he nui ngā kaitono ka tū i roto i ngā pōtitanga o mua koinei tētahi o ngā tikanga tino whaitake rawa atu.

Ka hiki te wairua o ngā tangata ina kitea mai rātau e ētahi atu me te whakaaro anō kei a rātau ngā pūkenga me ngā mōhiotanga kia uru hei kaitiaki.

Ahakoia kāore rātau e hiahia ki te tū, ka akiaki tērā i a rātau ki te kōrero ki ētahi atu - "*E koe e taea e ahau engari e mōhiotanga ana ahau ki tētahi atu tangata pai*".

Me maumahara kia whai whakaaro ki ngā kuia, koroua, ngā rōpū hāhi, iwi, aha atu, aha atu.

Ngā whakaurunga ākongā

He whai wāhitanga tino rawe te whakaurunga o ngā ākongā ki te kōrero atu ki ngā tāngata mō te pōtitanga me te akiaki i a rātau kia whai whakaaro mēnā ka taea e rātau te noho hei kaitiaki whaitake.

Ka taea ngā mātua te pōwhiri kia haere ake ki tētahi hui poari kia kite ai rātau i ngā whakahaere.

Ngā pānui kura

He tikanga whaitake ngā pānui kura hei toro atu ki tō hapori kura. Ka taea e rātau te pānui tūmatanui ngā mōhiotanga pōtitanga, ngā rā hira me te akiaki i ngā tāngata kia tū. Ka taea e koe te tono tētahi wāhi auau i roto i te pānui mai ināianei atu ki te rā pōtitanga.

Ka taea e koe te kara pōtitanga te whakamahi, ā, e wātea ana tēnei ki te [paetukutuku pōtitanga kaitiaki](#). Me whakamahi ngā pepa whakahoki e tono ana i ngā mātua kia whakautu ki ngā pōwhiri, aha atu, aha atu. Ka taea ngā pānui motuhake mō ngā pōtitanga te whakaputa wawe me te tuari.

Tirohia te paetukutuku pōtitanga mō ngā [rauemi whakatairanga](#) ka taea te tikiake hei whakawhaiaro māu.

Ngā kaimahi o te kura

He tino hira ngā kaimahi kura, otirā ngā kaimahi tari i roto i te tukanga pōtitanga. I te nuinga o te wā ko ēnei kaimahi ngā tāngata tuatahi ka tūtaki ngā manuhiri ki te kura, ā, ka whakarite rātau ka tohaina ngā mātārere me ngā tohanga ki ngā tāngata, ā, ka arahina atu ngā tāngata ki ngā mōhiotanga tika.

Ngā karere mīhini waea whakautu a te kura

He rawe ngā mīhini waea whakautu mō te tuku i tō karere. Me poto te karere kei runga i te mīhini waea whakautu ka panoni haere i roto i te roanga atu o te whakahau, pērā i te:

"Kei te whakahaerehia te poari kaitiaki o te kura i te marama o Hune 2019"

"E hiahia ana tātau kia tū ake ngā tāngata o tō tātau kura. Me kōhari i a koe anō, i tētahi atu rānei kia tū mō te pōtitanga. Mō ētahi atu mōhiotanga whakapā atu ki..."

"Me tatari i ngā pepa kōhari ā te xxxxxx mēnā kei runga koe i te rārangi mātua, te whiwhi rānei i tētahi mā te whakapā atu ki...."

"E hiahia ana mātua kia pōti ngā tāngata, me whakapā atu ki xxxxx mēnā kei runga koe i te rārangi mātua, ā, kāore anō koe kia whiwhi i ō pepa pōti"

Te hunga pāpāho paetata

Me whakamōhiotanga haere i te hunga pāpāho paetata, otirā ko ngā reo irirangi me ngā nūpepa, mō ō mahinga me te pōtitanga (tirohia te whārangi [Te whakatairanga i te pōtitanga](#) kei te paetukutuku pōtitanga kaitiaki). Me mātua whakarite ka tukuna ngā kōrero ki ngā nūpepa paetata, ā, ka whiwhi i ngā kōrero whakamere mō te pōtitanga.

Ngā pānuitanga

E hiahiatia ana ngā pānuitanga hei tono i ngā kōharinga. I te wā e tuwhera ana ngā kōharinga ka whakahaeretia e te tari ngā pānuitanga puta noa i te motu. E tino tūtohua ana kia whakariterite ngā poari i ā rātau ake pānuitanga i te taha o te whakahau ā-motu kia hua ai tētahi karere pōtitanga kaha kia whānui ai te puta ki te hapori.

Ngā tohu, kara me ngā pānui whakaahua

Ko ngā tohu, kara me ngā pānui whakaahua e whakatenatena ana i ngā tāngata kia whakauru mai ki te pōtitanga ka taea te whakaatu haere i te kura me te takiwā noho. Kua tukuna e NZSTA he [pānui whakaahua ka taea te tikiake](#) e taea ana te whakahāngai ki tō moko kura me ngā taipitopito hoki, me hanga pea e ngā tamariki ngā pānui whakaahua mumura. Ka whakaae pea ngā toa o te hapori, ngā whare karakia, marae, ngā rūma rata, Plunket, me ngā whare pukapuka kia whakaaturia ngā tohu nei. Kia maumahara, kei roto i te iwi whānui ngā tāngata whai pūmanawa me ngā pūkenga me ngā wheako rerekē ka hiahia pea ki te tū mō te poari. Ka taea anō te kara pōtitanga te tikiake mai i te [paetukutuku pōtitanga kaitiaki](#).

Ngā mātārere mōhiohio

Ka tukuna ngā **mātārere mōhiohio** ki ngā kura katoa. E wātea ana anō te tikiake i ēnei mai i te [paetukutuku pōtitanga kaitiaki](#). Ka taea te tuku tārua ki ngā mātua me te hapori whānui, ā, ko te tikanga ka wātea mai ngā mātārere i ngā huihuinga pōtitanga katoa. He āhuatanga pai ngā huihuinga mō ngā mātua ki te kōrero mō ngā kaitiaki onāianeī. Me whakaaroaro ki te tuku mātārere ki ō hāhi, marae, rata, rata niho, whare pukapuka, aha atu, aha atu.

He whakahau kukume tangata

- Me whakarite tētahi whakataetae hoahoa i roto i te hapori mō te mahi a te poari.
- Me waihanga i ngā whakapiri pākaituki.
- Me waihanga he pepa meka mōhiohio mā ngā ākongā me te whakatenatena i a rātau ki te whakauru mai i ō rātau mātua.
- Me whakahaere he taiopenga umanga mahi me tētahi huihuinga mātua i muri mai - me tuku pūrongo mō te whakatutukitanga o te kura, ngā putanga mātauranga me te whakamaumahara i ngā mātua ka tino rawe ngā kura nā te tino rawe o ngā poari.
- Me whakaputa i ngā kōrero mō te poari ki te hapori.
- Me waihanga he pepa mōhiohio mā ngā kaiako me te whakatenatena i a rātau kia whakawhitihiti me ngā mātua e pā ana ki te mahi a te poari.

Ngā hui a te poari

He whai wāhitanga ngā hui a te poari mō ngā mātua, ngā whānau hoki kia taea ai te tiroiro i tētahi hui poari kia kite ai he pēhea te mahi a te poari. He mea nui kia manaakihia ngā tāngata ka haere ake ki ēnei huihuinga, ā, ka whai wāhi ki te tuku pātai ki ngā kaitiaki i muri mai.

Ngā rā tuwhera o te kura

He whai wāhitanga ngā rā tuwhera a ngā kura mō ngā mātua ki te kite i ngā whakahaere o te kura. Ka kite rātau i ngā mahi e mahia ana e ā rātau tamariki me te whakarongo mō te pōtitanga mai i ngā mema poari onāianeī i tētahi huihuinga ōpaki.

Ngā pakihi o te hapori

Ka hiahia pea ngā pakihi o te hapori ki te tautoko ā-pūtea i tētahi pānuitanga i roto i ngā pāpāhotanga paetata mā te pānui tūmatanui i ngā rā pōtitanga nui. Ka taea te tuku tono mō ngā tautoko i roto i te pānui a te kura, mā ngā hononga rānei o ngā mātua. Me tuku ki ngā pakihi kia mihia tūmatanuitia rātau mō ā rātau tautoko i roto i te pānui.

Te whakamārama i te mahi a te poari

Tukuna he whakamāramatanga ki ngā kaitono pea mō ngā mahi a te poari, ā, tae atu ki te whakawhanaketanga ngaio. Me whakatenatena i ngā kaitiaki kei te mutu kia whakawātea mai i a rātau ki te tautoko i ngā kaitiaki pea, ā, tae atu ki te wā ka pōtihia rātau.

Te whakatenatena i ngā tāngata ki te pōti

Mēnā ka nui atu ngā kōharinga whaimana i whiwhi tēnā i ngā tūranga kei te wātea, ka tū tētahi pōtitanga.

He mea taketake ngā pānui noa i roto i ngā pānui, ā, puta noa i te kura, me te whakamahara a ngā kaiako i ngā mātua kia pōti.

Te whakaputa tūmatanui i ngā otinga pōtitanga

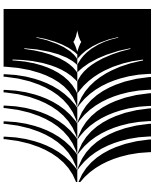
Kei te āpiha whakahoki pōti te kawenga mō te tataui i ngā pōti me te whakapuaki i ngā otinga.

Ahako mā te āpiha whakahoki pōti te mahi ki te hanga me te tuku i ngā pānui pōtitanga ōkawa, me whakamahi i ngā otinga pōtitanga hei whai wāhitanga ki te whakamōhio atu i tō poari ki te hapori mā tō pānui, mā ngā kōrero i roto i te nūpepa.

Me whakaputa he kōrero mō te poari hou i roto i te pānui a te kura. Me mātua whakamihi te hunga i tū engari kāore i waimarie. Me whakaaroaro mō te whai wāhitanga ki te tono mema ki tō poari mēnā kei te ngaro ngā pūkenga, ira tangata me te mātāwaka mai i te poari.

“

Kei te tū ake ahau mō
aku mokopuna.

NZSTA
e tipu e rea

MINISTRY OF EDUCATION
TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA